

Fördjupning: Invandring – möjlighet och utmaning

Den demografiska utvecklingen är en central faktor för tillväxt och offentliga finanser på längre sikt. I Sverige har den arbetsföra befolkningen vuxit kontinuerligt tack vare nettoinvandringen, vilket har motverkat den demografiska utvecklingen med en åldrande befolkning. Den humanitära katastrofen till följd av kriget i Mellanöstern har lett till en kraftig ökning av antalet människor som är på flykt till Europa och Sverige. Den snabbt ökande asylinvandringen kommer att ställa stora krav på arbetsmarknaden framöver. För att på bästa sätt ta till vara den potential som den ökade invandringen innebär är det mycket viktigt deras etablering på den svenska arbetsmarknaden blir mer effektiv. Arbetskraftsdeltagandet har stigit bland utlandsfödda de senaste åren, men det är fortfarande för få som kommer i arbete.

Tillväxten i den arbetsföra befolkningen hålls uppe av de utlandsfödda

Hur tillväxt och offentliga finanser i ett land utvecklas på sikt beror till stor del på hur dess befolkning förändras. Sverige har, likt många västerländska länder, en åldrande befolkning. Den demografiska försörjningskvoten har ökat sedan mitten av 2000-talet och fram till år 2030 väntas försörjningskvoten stiga med ytterligare 9 procentenheter till nästan 84 procent.¹⁰

Sverige är ett land där den arbetsföra befolkningen växer tack vare nettoinvandring. Detta bidrar till att dämpa uppgången i försörjningskvoten. Det beror på att en stor del av de utlandsfödda är i arbetsför ålder. Omkring 75 procent är i åldern 20–64 år, medan motsvarande siffra för den svenskfödda populationen är betydligt lägre, 54 procent.

Asylinvandringen påverkar befolkningstillväxten

SCB:s befolkningsprognoser har kontinuerligt reviderats upp de senaste åren (se diagram 4:14). I den senaste prognosen, som publicerades i maj 2015, beräknades drygt 400 000 fler personer ingå i den arbetsföra befolkningen 2030 jämfört med föregående prognos. Upprevideringen förklarades helt av den ökade invandringen. I prognosen ökar den arbetsföra befolkningen med drygt 820 000 personer 2015–2030 (se diagram 4:15).

I ljuset av dagens flyktingsituation är befolkningsprognosen redan utdaterad. Den humanitära katastrofen innebär att ett kraftigt ökat antal människor söker skydd i Europa. I dagarna har Migrationsverket därför kraftigt reviderat upp prognosen för antalet asylsökande till Sverige. Jämfört med prognosen som beaktades i SCB:s befolkningsframskrivning är det en fördubbling, från cirka 80 000 till cirka 160 000 personer i år, och en kraftig ökning, från 80 000 till 135 000, nästa år¹¹. Eftersom detta är ett viktigt underlag till SCB kommer därmed prognos-

sen för den totala ökningen av befolkningen också att revideras upp när SCB gör nästa befolkningsprognos.¹²

Riksbankens prognoser

Det är för tidigt att bedöma vilka makroekonomiska effekter den ökade invandringen för med sig. Utvecklingen beror bland annat på vilka politiska lösningar som kommer till stånd i Sverige och i Europa. Riksbanken följer utvecklingen noga och prognoserna kommer successivt att justeras. På kort sikt kan den ökade asylinvandringen innebära positiva effekter för tillväxten i form av både högre privat och offentlig konsumtion, då efterfrågan ökar på till exempel mat, bostäder, utbildning och omsorg. Högre efterfrågan kan också generera högre sysselsättning i form av till exempel lärare, vårdpersonal och byggarbetare. Den ökade offentliga konsumtionen som krävs för att tillgodose dessa behov ökar samtidigt de offentliga utgifterna.

På längre sikt är ett ökat antal personer i den arbetsföra befolkningen positivt då arbetskraftsutbudet och därmed sysselsättningen kan växa mer. En högre befolkningsprognos kommer att påverka Riksbankens prognoser för utvecklingen på arbetsmarknaden. Jämfört med nu liggande arbetsmarknadsprognos kan arbetskraften förväntas växa snabbare. Men osäkerheten är stor både om hur snabbt de nyanlända kan komma in i arbetskraften och i sysselsättning.

Arbetskraftsdeltagandet bland utlandsfödda har stigit...

För att på bästa sätt ta till vara på den potential den ökade invandringen innebär är det mycket viktigt att de nyanlända snabbt kan etablera sig på arbetsmarknaden. Jämfört med många andra länder är arbetskraftsdeltagandet i Sverige högt, ungefär 72 procent. Arbetskraftsdeltagandet är generellt lägre bland utlandsfödda, men skillnaden jämfört med svenskfödda har minskat de sen-

¹⁰ Den demografiska försörjningskvoten är ett mått som beskriver antalet barn och äldre i förhållande till antal personer i yrkesaktiv ålder, 20–64 år.

¹¹ Se "Verksamhets- och utgiftsprognos Oktober 2015", Migrationsverket 2015.

¹² Hur stor den sammantagna effekten av den ökade asylinvandringen blir på befolkningsprognosen beror på flera beräkningsantaganden som SCB gör avseende till exempel återutvandring och anhöriginvandring.

aste åren (se diagram 4:16). Ett fortsatt ökat arbetskraftsdeltagande bland utlandsfödda är viktigt för en gynnsam utveckling av den aggregerade arbetskraften, och därmed den aggregerade sysselsättningen, framöver.

...men sysselsättningsgraden har inte hängt med

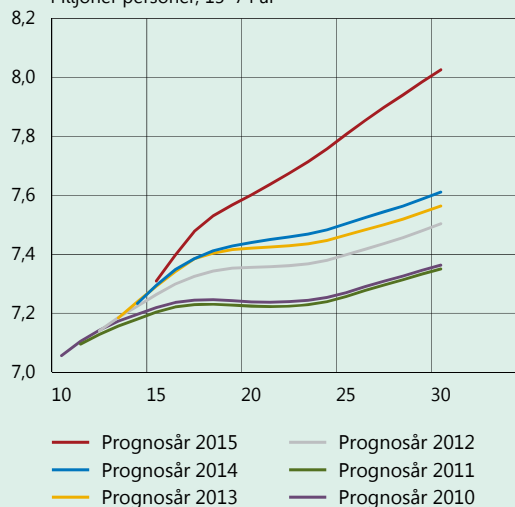
Den svenska arbetsmarknaden fungerar bra på många sätt med hög aggregerad sysselsättningsgrad. Men det råder fortfarande stor skillnad i sysselsättningsgrad mellan svensk- och utlandsfödda (se diagram 4:16). Sysselsättningsgraden bland samtliga utlandsfödda har visserligen återhämtat sig till ungefär samma nivå som före finanskrisen 2008–2009, men för personer som är födda utanför Europa har sysselsättningsgraden legat förhållandevis stilla strax under 55 procent de senaste åren.

Etableringen på svensk arbetsmarknad tar förhållandevis lång tid

I jämförelse med andra länder har Sverige en hög andel flykting- och anhöriginvandring, vilket bidrar till att etableringen på arbetsmarknaden för dessa grupper tar förhållandevis lång tid. Arbetsförmedlingens verksamhetsstatistik visar att jobbchanserna för utrikes födda är låga, det gäller i synnerhet de som är födda utanför Europa. Att invandringen nu ökar kraftigt på kort tid innebär att etableringen på den svenska arbetsmarknaden riskerar att ta ännu längre tid framöver. Situationen är exceptionell och innebär en stor utmaning för ett, i dagsläget, underdimensionerat svenskt mottagningssystem. Hög belastning medför att handläggningstiderna riskerar att förlängas vilket fördröjer besked om uppehållstillstånd, möjligheten att hitta boende och möjligheten att komma in i etableringsprogram.¹³

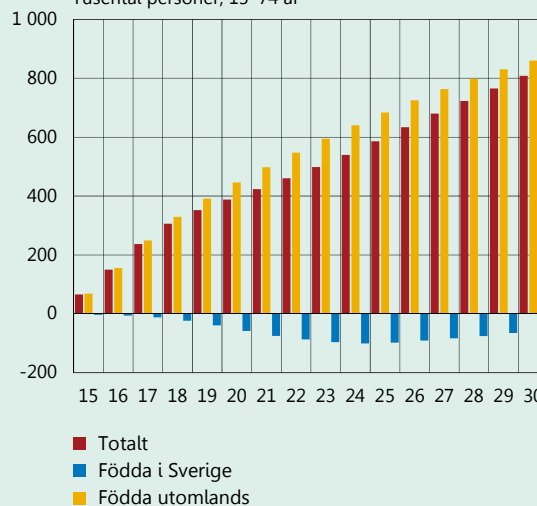
Det finns inga enkla lösningar för att de nyanlända snabbt ska etablera sig på arbetsmarknaden. Utöver att förbättra själva asylprocessen behövs åtgärder för att förbättra arbetsmarknadens funktionssätt och sänka trösklarna in på arbetsmarknaden.¹⁴ En viktig faktor är också en väl fungerande bostadsmarknad och behovet av ett ökat bostadsbyggande har tilltagit. Den mycket expansiva penningpolitiken bidrar till att öka efterfrågan i ekonomin och på så sätt också till högre efterfrågan på arbetskraft, men de strukturella utmaningarna på arbetsmarknaden kan inte penningpolitiken lösa.

Diagram 4:14. Befolkningen i arbetsför ålder
Miljoner personer, 15–74 år

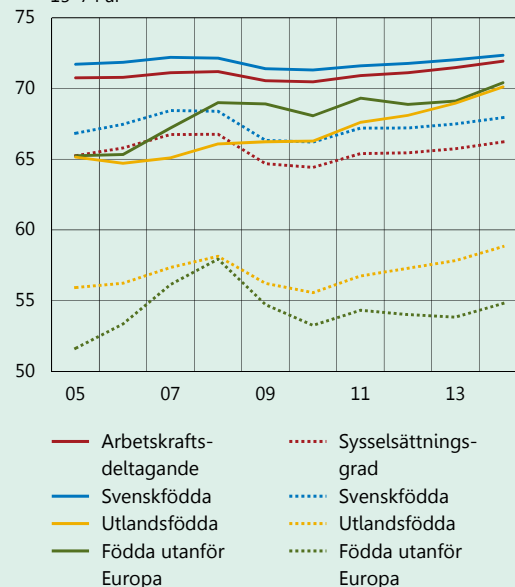
Källa: SCB Befolkningsprognosen 2010–2015

Diagram 4:15. Ackumulerad befolkningsökning
Tusental personer, 15–74 år

Källa: SCB Befolkningsprognoser

Diagram 4:16. Sysselsättningsgrad och arbetskraftsdeltagande
Sysselsättnings- och arbetskraft i procent av befolkningen, 15–74 år

Källa: SCB Arbetskraftsundersökningarna (AKU)

¹³ Migrationsverket beräknar att den förväntade handläggningstiden för den som söker asyl idag är mellan 15 och 24 månader.

¹⁴ Se "2015 Article IV Consultation with Sweden Concluding Statement of the IMF Mission" och "Konjunkturinstitutets lönebildningsrapport 2015".